

A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM
DIAFILM-SOROZATA

Petőfi Sándor
ÉLETE ÉS MŰVEI

az általános iskolák 3—4. osztálya számára

Kiadja:
Magyar Diafilmgyártó Vállalat
Budapest, 1968.

Készült
AZ ORSZÁGOS
TANSZERGYÁRTÓ ÉS ÉRTÉKESÍTŐ VÁLLALAT
Kutató Osztályának irányításával

CSOMA VILMOS
munkája

PETŐFI SÁNDOR ÉLETE ÉS MŰVEI

az általános iskolák 3-4. osztálya számára

Petőfi Sándorral, mint emberrel és költővel, mind a négy alsó tagozati osztályban foglalkozunk. A tanulók elé állítjuk gyermek-, diák-, felnőtt- és forradalmi éveit. Az életet egy-egy jelentősebb szakasza a költeményeken keresztül elevenedik meg a tanulók előtt. Pl. az édesanya bánatos aggodalmát a Fekete kenyér című költemény igen megindítóan érzékelteti. A forradalmár és szabadságharcos költő a Nemzeti dal és a Csatadal című költeményekben jelenik meg többek között.

Miután ilyen széles és bensőséges szerepet tölt be Petőfi Sándor a 6-10 éves tanulók életében, szükségszerű, hogy minden eszközt (képet, pergőfilmet, diafilmet stb.) felhasználjunk a költői életmű eredményes megismertetéséhez és megszeretettetéséhez.

A diafilm felhasználása

Közzoktatási kormányzatunk igen jelentős erőfeszítést tesz, hogy korszerű szemléltetőeszközökkel lássa el az alsó tagozatot is. Ezek közé az eszközök közé sorolhatjuk Petőfi Sándor életéről és munkásságáról készült diafilmet is. A film szerkezeti felépítése és a képek tárgya lehetővé teszi, hogy az anyagot egészében és részleteiben is haszno-

sithassuk a tanítási órákon. Azok a képek, amelyek szorosan egy-egy költemény mondanivalóját tükrözik, igen jól színezhetik a költeményt feldolgozó órákat. A táj, a helyiség, a tárgy, a cselekmény képszerű ábrázolásával a tanulók könnyebben behatolhatnak a mondanivaló lényegébe, gyorsabban és eredményesebben elsajátíthatják könyv nélkül a verseket. Több hasonló költemény feldolgozása után a vonatkozó képeket egyszerre is levetíthetjük. Pl. a tájleirő költemények feldolgozása után az alföldi, az őszi tájat bemutató filmkockákat. Elérjük ezzel, hogy a tanult költemények jellemző gondolatai logikai rendben helyezkednek el az emlékezetben. Így alkalmassá válnak mondanivalónk pontosabbá, színesebbé tételére. Egy-egy természeti vagy családi, illetve forradalmi témájú kép felhasználható a mondatalkotásnak, a mondatok logikai kapcsolási gyakorlatának során és egész fogalmazvány készítésekor is. A gondolkodás, a problémamegoldás fejlesztése érdekében az sem lekecsinylendő lehetőség, hogy észrevételjük egy eszköz (esetünkben a diafilm) igen sokoldalú, változatos felhasználási lehetőségét. A jól szervezett 3. és 4. osztályokban már a tanulók maguk is kezelhetik a diavetítőt. Ilyen módon kitűnő lehetőség nyílik egy-egy esetben csoportfoglalkozás szervezésére a diafilm és a hozzá kapcsolódó tartalmi munka megosztásával. Pl. egy csoport megnézi a családi költeményekkel kapcsolatos képeket, és minden képhez leírja a megfelelő tartalmat kifejező mondatot. Egy másik csoport a képek nézése után felkészül a versek könyv nélküli bemutatására. Egy harmadik csoport pedig rövid fogalmazványt készít a költőfiát váró édesanyjáról. A három feladat szoros egységbe fonva érzékelteti a tanulókkal azt, hogy a többszörös munkával milyen sokoldalúan tudják felidézni költőnket,

életkörülményeit. Igen eredményesen használható a diafilm az ismétlésekkor is. Segíti felszínre hozni mindazt, amit Petőfiről tanultunk az évek során. Jó szórakozást jelenthet a kisdobos-foglalkozásokon is a film vetítése és a hozzá kidolgozható kérdések.

A diafilm szerkezete

A diafilm a címet és a befejezést (vége) bemutató kockákkal 25 képből áll. A tanítás szempontjából hasznos kockák száma tehát 23. Ezek a következőképpen oszlanak meg.

Petőfi Sándor élete	4 kép
Tájébrázoló képek	5 kép
A szülői szeretet kifejezése	4 kép
A forradalom megelevenítése	6 kép
Petőfi ma is él	4 kép

Petőfi Sándor élete

A költő életének ismerete segíti a költemények létrejöttének, hangulatának megismertetését. A négy képben csak a legjelentősebbeket ragadhattuk meg. Nem mentesítik tehát a pedagógust a további szükségessé váló szemléltetéstől a diafilm képei. Az életet ábrázoló képeket több alkalommal vetítsük le. Pl. a költő arcképét minden esetben.

A szülők képét akkor feltétlenül, amikor a családi költészetből tanítunk részleteket. Bemutathatjuk az édesapa képét akkor is, amikor a forradalommal összefüggő képeket vetítjük: Petőfi Sándor édesapja is egyetértett a nép jogaiért folyó harccal.

1. kép: Petőfi Sándor arcképe.

Ezt a képet tartják a leghitelesebbnek. Mutassuk be sokszor, hogy a gyermekek emlékezetébe kitörölhetetlenül bevésődjön. Ez a dagerrotipia is mutatja azt a határozottságot, amellyel a költő következetesen harcolt a nép jogaiért.

2. kép: A kiskőrösi szülőház.

A magyar nép kegyelettel viseli gondját a háznak, ahol a költő született. Ma muzeum. Jól látható a képen, hogy karbantartják és a villanyr is bevezették. Az udvaron a muzeumi látogatókat vesszük észre. Feltétlenül buzdítsuk a tanulókat, hogy látogassák meg a muzeumot, ha arra lehetőségük lesz.

3. kép: Petőfi Sándor szülei.

Petrovics István és Hruz Mária nevével előbb-utóbb találkozunk. Ébresszünk tiszteletet és szeretetet azok iránt, akik a magyar népnek ilyen nagy költőt adtak.

4. kép: Petőfi Sándor gyermekkori képe és rajza.

Az egykori kép becses kincsünk a költőről, ugyanígy a kis rajz. Talán már magában hordja a János vitéz nagyszerű versét? Ki tudja? (A bemutatott képek eredetijét

a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeumban szemlélhetik a tanulók. Látogassák!)

A tájábrazolás

A diafilmnek ez a része egy idézettel kezdődik. Petőfi Sándor több költeményében kifejezi az Alföld iránti nagy szeretetét. Ő valóban látta azt a szépséget, amely mellett sokan észrevétlenül elmegyünk. Nemcsak a tájat szerette, de lakóit (a csikósokat, juhászokat, gulyásokat, betyárokat, földművelőket, az utazókat stb.) is. Tanuljunk meg gyönyörködni hazánk jellegzetes tájaiban. A költemények legszebb tájábrazoló sorait vessük a gyermekek emlékezetébe és esetenként beszámolóikban, fogalmazványaikban követeljük meg említésüket.

5. kép: "Itt születtem én..."

A tájábrazolást bevezető kocka. Tanulják meg könyv nélkül a gyermekek.

6. kép: Alföldi táj gémeskuttal.

A kép id. Markó Károly kitűnő alkotása. Az Alföld című költeményünk illusztrálásához használjuk fel. Figyeltesük meg a róna végtelenségét, a távlatot megtörő gémeskutat. Emlékezzünk meg a növényzetéről is. Legyen a tanulók előtt, amikor a verset tárgyaljuk.

7. Őszi tájkép.

Az őszi hangulatot kitűnően érzékeltető kép Ferenczy Károly alkotása. Felhasználjuk az Itt van az ősz, itt van újra... című költemény bemutatásakor. Teremtsünk kapcsolatot a kép és a költemény között.

8. kép: A Tisza partján, ahol a kis Tur siet beléje.

Az egész verset kitűnő kompozícióban mutatja be a művész. Látjuk a csendes Tiszát, a kis Turt, a sárga fővenyszönyeget, a bokrokat, a kéklő hegyeket, a távoli falut... A vers tájleíró szakaszait kapcsoljuk a képhez.

9. kép: A kiöntött Tisza

A Tisza című költeményben valóban művészi formába fogja egységbe a költő a csendes és a haragos folyót. Az árból való mentést ábrázolja a festő. Figyeljük meg az árvíz kártételét, a mentést.

Ének a szülői szeretetről

Számtalan költemény bizonyítja, hogy Petőfi Sándor nagyon szerette szüleit és testvérét. A gondolatkör teljességébe nem hatolunk be az alsó tagozatnál. Néhány szép költeménnyel azonban megérettetjük ezt a szeretetet. A képekkel vésük a gyermekekbe, hogy kötelességeik vannak szüleik iránt. Minden verset itt nem tudunk illusztrálni. Ezért a nevelő szük-

ség szerint gondoskodjon további szemléltetésről.

10. kép: "Hejh, édes szülőimék..."

Az idézet sejtetni engedi, hogy a költő mindent megtenne szüleiért. Sajnos a körülmények ezt nem tették lehetővé számára. A pénznél azonban maradandóbbak a csodaszép költemények. Ezek ma is élnek, hatnak. Az idézetet jegyezzék meg a tanulók.

11. kép: Anyám tyukja.

A közvetlen hangú, játékos nyelvezetű, minden gyermek által szeretett költeményhez (Anyám tyukja) készült a kép.

12. kép: Hazafelé...

A képet a Füstbe ment terv című költeményhez használjuk. Jól látható a szekéren ülő költő tépelődése. "Mit mondok majd neki?" Tudjuk, hogy a meghatottságtól nem tud szólni a találkozáskor. Mi mutatja töprengését, elérzékenyülését? Igyekezzünk a költő arcáról leolvasni az érzéseket.

13. kép: Petőfiék szobája.

Ismét az egykori valóságba vezet el a fénykép. A kiskőrösi ház szobája. Ebbe a szobába toppant be a

költő (Füstbe ment terv), itt szelte számára az édesanya a fekete kenyeret (Fekete kenyér). Vétessük észre a szoba egyszerű berendezési tárgyait: **lóca, szék, ágy, láda, gerendás mennyezet.**

A forradalom megelevenítése

A költő életében a legnagyobb és a legvégzetesebb esemény. Tehetségét a magyar nép függetlenségének, jogainak kivívása szolgálatába állította. Beszéd, toll, kard - mind fegyver volt számára ehhez. Sajnos, életével áldozott kitűzött céljaiért. A diafilmnek ezt a részét gyakran vetítjük. A képek úgy rögződjenek a tanulók emlékezetébe, hogy soha többé kitörölni ne lehessen, hogy a hősi multból példát és erőt merítsenek a ma feladataihoz.

14. kép: "Talpra magyar..."

Az idézetet ismerik a tanulók. Szélesítsük tartalmát. Talpra - minden területen: a sérelmes, elavult törvények eltörléséért, a függetlenség kivívásáért, a műveltség megszerzéséért, a kor fejlődésének megfelelő létesítmények megépítéséért stb.

15. kép: A szabad sajtó.

Az egyik legnagyobb vivmány volt 1848. március 15-én a cenzura eltörlése. Látjuk a képen a sajtógépet és termékeit: a Nemzeti dal, és a Mit kíván a magyar nemzet? c. röplapokat. Egyszerű eszközzel nyomták, sokszorosították e lelkesítő sajtótermékeket.

16. kép: A Nemzeti Múzeum előtt.

A nagy nap, 1848. március 15-e legjelentősebb eseménye elevenedik meg a tanulók előtt. A kép megfigyelésével jöjjenek rá, hogy szinte az egész nemzet ott volt a múzeum előtt: felnőtt és gyermek, férfi és nő, fiatal és öreg, városi és falusi, civil és katona. Mi történt a múzeumnál?

17. kép: Honvéd huszárok és 1848-as zászló

A színes ábrázolásból reális benyomáshoz jutnak a tanulók. Diszes öltözetük volt a huszároknak, szép zászlóval mentek a csatába. (A budapesti Hadtörténeti Múzeumban még sokkal többet lehet látni a szabadságharc emlékeiből.)

18. kép: Útközben

A szabadságharc egyik csatáját szemlélhetjük. Bem vezérkara van a kép előterében, a honvédek tá-

volban vivnak kemény harcot. Ebben a seregben harcolt Petőfi Sándor is.

19. kép: Pákozd-sukorói csata.

Egy másik ütközetet látunk a képen. Előtérben a tüzérek, hátrébb a füstben a honvédek.

Petőfi ma is él...

Több mint száz éve halott a költő. A nemzet 1849-ben nehezen hitte el halálát. Visszavárta. Nem is ment el, ma is itt van köztünk... Verseit állandóan tanulják, szavalják, megzenésítve éneklik, szinpadra viszik. Gondolatai és versformái áttörtek határainkon. Sok nyelvre lefordították életművét. Egy-egy költeményét, mint világirodalmi remeket emlegetik. Legyünk büszkék rá! Valljuk magunkénak! Ennek legjobb módja, ha sok-sok versét megtanuljuk!

20. kép: "Dicső neve..."

A költő érezte saját jelentőségét. Ezért írta le a sorokat. Tanuljuk és jegyezzük meg.

21. kép: Kiadványok.

Angol, orosz, magyar nyelvű kiadványok címlapjait, Petőfi kézírását és egyik elbeszélő költeményének illusztrált fedőlapját láthatják a tanulók.

22. kép: Alkotásra ihlet a költő.

Verseit megzenésítik, egyes műveit színpadra viszik. Költészetét művészek tolmácsolják. Ez is igazolja, hogy milyen mély, emberi érzéseket, igazságokat öntött versbe a költő.

23. kép: Petőfi szobra.

Ferenczy Béni alkotása, az eredetit Gyulán állították fel. Igazi, modern, forradalmár Petőfit mutat a szobor.

ETALON

Petőfi Sándor élete és művei c.

diatfilm az ált. ír. 3-4. oszt. számára

a speciális műkövetelményeinek megfelelően.

Budapest, 1969. dec.

Országos Tanterv- és
Ertékelési Vállalat
Kutatási Főosztály

Kis János

IFERT.V. rész

63

Értékelési

ITG Kutató Osztály rész